

Ηθική. Περιοδικό φιλοσοφίας

Αρ. 7 (2009)

Ο ηθικός σκεπτικισμός του David Hume

Δημήτρης Δακρότσης

doi: [10.12681/ethiki.22723](https://doi.org/10.12681/ethiki.22723)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δακρότσης Δ. (2020). Ο ηθικός σκεπτικισμός του David Hume. *Ηθική. Περιοδικό φιλοσοφίας*, (7), 64–65.
<https://doi.org/10.12681/ethiki.22723>

σόφων» Ιωάννης Ιταλός, Νορμανδός την καταγωγή, θεωρήθηκε περίπου ως πρώιμο παράδειγμα ελευθεροφροσύνης, νεώτερες όμως έρευνες δείχνουν ότι προσπάθησε αυτός να μετατρέψει τις κλασικές σχέσεις δόγματος και λόγου. Λίγο αργότερα, με πρωτοβουλία της πριγκίπισσας Άννας Κομνηνής, όπως υποστηρίζει ο R. Browning, σχηματίστηκε κύκλος σχολιαστών του Αριστοτέλους, μεταξύ των οποίων ο Ευστράτιος Νικαίας και ο Μιχαήλ Εφέσιος, οι οποίοι συνέταξαν σχόλια στα Ηθικά Νικομάχεια. Τα σχόλια αυτά εγκωμίασε ο πατέρας της φιλοσοφικής ερμηνευτικής Friedrich Schleiermacher. Η Βυζαντινή περίοδος της φιλοσοφίας κλείνει με τον Γεώργιο Γεμιστό ή Πλήθωνα ο οποίος επεξεργάστηκε σύστημα ηθικών αρετών, κατά το πρότυπο των Στωικών. Το σύστημα αυτό διέπεται από εξω-ηθικές, μαθηματικές σχέσεις, σύμφωνα και με τη νεοπλατωνική διάνοηση. Ο Πλήθων υποστήριξε ένα ριζικά απόλυτο ντετερμινισμό τον οποίο ορισμένοι εξέλαβαν ως απαισιοδοξία, φυσικό επακόλουθο της παρακμής του Βυζαντινού κράτους. Πρόκειται, όμως, μάλλον, για φιλοσοφική επιλογή, της θεωρίας της αναγκαιοκρατίας πιο συγκεκριμένα, πάλι κατά τα πρότυπα των Στωικών.

Ο ηθικός σκεπτικισμός του David Hume

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΚΡΟΤΣΗΣ

Ο Hume, θεώρησε πως η ηθική είναι ενιαία, στηρίζεται σε διαδικασίες αλληλοσυμπληρώσεως γνώσεων, κινήτρων και εμπειριών και τοποθετείται σε διαφορετικά επίπεδα ερμηνείας, ανάλογα με τον τρόπο που κατανοείται κάθε φορά. Επιπλέον, η ηθική, μέσα σ' ένα κοινωνικό περιβάλλον αποκτά χαρακτηριστικά επικοινωνιακής διαλέκτου, όμοια σχεδόν με εκείνα της γλωσσικής επικοινωνίας. Και λέγοντας γλωσσική, δεν εννοούμε την γραπτή, αλλά την αυθόρμητη προφορική επικοινωνία, η ύπαρξη της οποίας προηγείται

κάθε άλλης μορφής συνεννόησης. Και με ποιους τρόπους εκδηλώνεται η ηθική γλώσσα; Ο Hume διέκρινε πως όλες οι εκδηλώσεις της ηθικής ζωής μεταβιβάζονται μέσα από την συμπάθεια, την ικανότητα δηλαδή των ανθρώπων να συλλαμβάνουν – έστω και αποδυναμωμένα – τα συναισθήματα των συνανθρώπων τους, ως επακόλουθα μιας πράξης. Τα κοινωνικά άτομα, λοιπόν, διαθέτουν κοινούς τόπους αναγνώρισης που στηρίζονται σε συναισθηματικές ποιότητες που έχουν τεθεί από την ομοιόμορφη συναίνεση και εμπειρία των κοινωνικών και πολιτισμικών συστημάτων. Επομένως, τόσο ο «φωνούμενος λόγος» (*parole*) όσο και ο «ενδιάθετος λόγος» (*launge*) αποτελούν δεξιότητες που εξελίσσονται παράλληλα με την ανθρώπινη φύση, είναι ποιοτικά ίδιες σε κάθε άνθρωπο και χαρακτηρίζονται από για γενικές ικανότητες επεξεργασίας πληροφοριών ή νοήμονος συμπεριφοράς. Παρόλη την σχετικότητα της, λοιπόν, η ηθική συμπεριφορά μεταδίδεται κάτω από λογικούς κανόνες που στηρίζονται στην ικανότητα των κοινωνικών ατόμων να ερμηνεύουν κατά τρόπο κοινό τις προσδοκίες τους.

Η ηθική φιλοσοφία του Guillelmus Ockhamiensis

ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η παρούσα εισήγηση αποσκοπεί στη διεξοδική παρουσίαση της ηθικής φιλοσοφίας του ύστερου μεσαιωνικού φιλοσόφου του 14ου αιώνα, Γουλιέλμου του Όκαμ. Διερευνώντας τις έννοιες του Θεού, της ελεύθερης βούλησης, του ορθού λόγου και των αρετών, θα αναδειχθούν οι θεοκεντρικές, βουλησιαρχικές και ορθολογικές πτυχές του ηθικού του συστήματος.

Εν συντομία, η ηθική θεώρηση του Όκαμ διατυπώνεται ως εξής: